

I Jornada de la Càtedra Pompeu Fabra

“Una mentalitat d'enginyer al servei d'una llengua i d'un país”:

5 i 6 de novembre del 2015

Resum de les quatre conferències de la Jornada

“Una nova concepció de la llengua en Pompeu Fabra” a càrrec de **Joan Martí i Castell**

L'objectiu de la conferència és remarcar que Fabra hagué de plantejar un concepte clar de la llengua catalana, abans de procedir a la seva codificació. Un objectiu que mai no s'havia pogut abordar abans d'ell, per les circumstàncies sociolingüístiques històriques. Fou conscient que no podia elaborar una preceptiva lèxica i gramatical sense establir una finalitat a què arribar. En aquest sentit també, es pot considerar com el primer teòric respecte a què i com havia de ser el català per tal que pogués ocupar un lloc destacat en el concert de les llengües del món. El punt crucial i nuclear, sobre el qual giren tots els altres, és la voluntat de consecució d'una llengua nacional; de mica en mica que va establint-ne la preceptiva, explica què entén amb aquest concepte; també ho fa mitjançant articles i conferències diverses de divulgació. He fet un repàs exhaustiu de les *Obres completes* i se'n deriven idees del tot innovadores. Per exemple, una convicció profunda de Fabra respecte a la codificació és que es procedeix, en totes les llengües, convencionalment, és a dir, que consisteix a construir una llengua “artificial”, per damunt dels parlars naturals i espontanis. Fabra parteix sàviament de la valoració de la llengua antiga, de la variació diatòpica, de la necessitat de simplificació, d'unitat i de disciplina. Entén, diversament a molts intel·lectuals coetanis, que l'ortografia és un símbol i que, doncs, un cop fixada, no ha de ser tocada, fins i tot admetent que no sigui la millor possible. Està convençut que la morfologia i sobretot la sintaxi són els nivells de la gramàtica que manifesten més clarament –especialment la sintaxi— el geni de la llengua. Fabra s'ocupà, molt més que no s'ha dit, d'aquesta part de la gramàtica. Pel que fa al lèxic, tingué una visió de gran modernitat perquè s'hagué d'endinsar en la teoria de la creació de mots nous (neologismes) i perquè, com a llengua nacional, el català havia de comptar, ultra el lèxic comú, amb una terminologia d'especialitat per a tots els àmbits del quefer humà. Finalment, avançà una idea bàsica respecte al concepte de llengua: el de la independència enfront de la subordinació. Entengué que el català sotmès a la llengua castellana, amb molt més poder polític, no tenia futur; això explica l'obsessió per la descastellanització. Fabra s'avançà notablement en la concepció de la relació llengua/poder. En suma, Fabra reconstrueix la llengua catalana tot exercint com a gramàtic, com a lingüista, com a enginyer, com a sociòleg, com a polític i, sobretot, transversalment, com a patriota que vol recuperar la nació catalana lliure.

“Pompeu Fabra, enginyer” a càrrec de Josep Amat

Pompeu Fabra és àmpliament conegut per les seves aportacions al diccionari i a la llengua catalana. En canvi, és menys coneguda la seva formació; Fabra no era un filòleg sinó un enginyer molt sensibilitzat per la llengua i cultura catalanes. En aquesta conferència es farà un repàs de la seva trajectòria de la primera etapa de la seva vida, primer com a estudiant a l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona (1886-1890), dels seus primers anys d'activitat professional, i després com a catedràtic de química a l'Escola d'Enginyers Industrials de Bilbao (1902-1912). Durant aquesta etapa repassarem la composició del claustre i la seva situació en aquesta escola, fins al seu retorn a la Universitat de Barcelona, l'any 1912, per ocupar una càtedra dels Estudis Universitaris Catalans.

“Pompeu Fabra, constructor d'una gramàtica i d'un diccionari” a càrrec de Jordi Mir

L'afany de Pompeu Fabra per arribar a la 'construcció' d'una gramàtica i d'un diccionari –o, millor dit, de la gramàtica i del diccionari que havien d'esdevenir el fonament de la normalització del català– es manifesta des de l'origen de la seva dedicació, prematura i continuada, a l'ennobliment de la llengua. Amb l'*Ensayo de gramática de catalán moderno* (1891), la *Contribució a la gramàtica de la llengua catalana* (1898) i el *Tractat d'ortografia catalana* (1904), arriba a la participació, amb uns conceptes sòlids, al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i a la intervenció decisiva a la proclamació de les *Normes ortogràfiques*, tot just precedida de la ja completa *Gramàtica de la llengua catalana* (1912), que l'havien de situar al capdavant del moviment destinat a modernitzar i consolidar la nostra llengua.

La conseqüència immediata van ser el *Diccionari ortogràfic* (1917), que deixava fixada la recta grafia dels mots, i la *Gramàtica catalana* (1918), que establia les normes que havien de regir el nostre codi gramatical.

Amb aquestes obres Fabra ja podia considerar acomplert el seu somni d'adolescència, però amb un esforç personal encomiable encara va culminar la seva obra amb el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932), l'emblemàtic Diccionari Fabra, que havia d'esdevenir essencial a l'hora d'encarar la tenebra a què ens va sotmetre el franquisme.

Des de l'exili, ignominiós, que va haver de patir, va continuar fidel al seu compromís i no va interrompre mai la tasca amb l'esperança que la seva obra obstinada i constant no seria mai en va.

“Pompeu Fabra en el seu context històric” a càrrec de Borja de Riquer

- La Catalunya de finals del segle XIX: cap a una societat de masses, conflictiva i castellanitzada.
- El paper dels nous intel·lectuals, professionals i tècnics: diferències entre els models d'actuació espanyol i català.
- Pompeu Fabra dins el moviment cultural i polític catalanista. Cinc moments clau: 1906, 1912, 1924, 1931 i 1936.